

SCIENCE
PROBLEMS.UZ

ISSN 2181-1342

Actual problems of social and humanitarian sciences
Актуальные проблемы социальных и гуманитарных наук

**Ijtimoiy-gumanitar
fanlarning dolzarb
muammolari**

9/s (3) 2023

2023

SCIENCEPROBLEMS.UZ

ИЖТИМОЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ ДОЛЗАРБ МУАММОЛАРИ

№ 5/9 (3)-2023

**АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО-
ГУМАНИТАРНЫХ НАУК**

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

ТОШКЕНТ-2023

БОШ МУҲАРРИР:

Исанова Феруза Тулқиновна

ТАҲРИР ҲАЙЪАТИ:

07.00.00-ТАРИХ ФАНЛАРИ:

Юлдашев Анвар Эргашевич – тарих фанлари доктори, сиёсий фанлар номзоди, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Мавланов Уктам Махмасабирович – тарих фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Хазраткулов Аброр – тарих фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети.

08.00.00-ИҚТИСОДИЁТ ФАНЛАРИ:

Карлибаева Рая Хожабаевна – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Худойқулов Садирдин Каримович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Азизов Шерзод Ўктамович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон Республикаси Божхона институти;

Арабов Нурали Уралович – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Холов Актам Хатамович – иқтисодиёт фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Шадиева Дилдора Хамидовна – иқтисодиёт фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент в.б, Тошкент молия институти;

Шакаров Қулмат Аширович – иқтисодиёт фанлари номзоди, доцент, Тошкент ахборот технологиялари университети

09.00.00-ФАЛСАФА ФАНЛАРИ:

Ҳакимов Назар Ҳакимович – фалсафа фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Яхшиликков Жўрабой – фалсафа фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Ғайбуллаев Отабек Мухаммадиевич – фалсафа фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат чет тиллар институти;

Ҳошимхонов Мўмин – фалсафа фанлари доктори, доцент, Жиззах педагогика институти;

Носирходжаева Гулнора Абдукаҳхаровна – фалсафа фанлари номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Турдиев Бехруз Собирович – фалсафа фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент, Бухоро давлат университети.

10.00.00-ФИЛОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Ахмедов Ойбек Сапорбаевич – филология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Кўчимов Шухрат Норқизилович – филология фанлари доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Салахутдинова Мушарраф Исамутдиновна – филология фанлари номзоди, доцент, Самарқанд давлат университети;

Кучкаров Раҳман Урманович – филология фанлари номзоди, доцент в/б, Тошкент давлат юридик университети;

Юнусов Мансур Абдуллаевич – филология фанлари номзоди, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Саидов Улугбек Арипович – филология фанлари номзоди, доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси.

12.00.00-ЮРИДИК ФАНЛАРИ:

Ахмедшаева Мавлюда Ахатовна – юридик фанлар доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Мухитдинова Фирюза Абдурашидовна – юридик фанлар доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Эсанова Замира Нормуратовна – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикасида хизмат кўрсатган юрист, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳамроқулов Баҳодир Мамашарифович – юридик фанлар доктори, профессор в.б., Жаҳон иқтисодиёти ва дипломатия университети;

Зулфиқоров Шерзод Хуррамович – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Жамоат хавфсизлиги университети;

Хайитов Хушвақт Сапарбаевич – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси

Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Асадов Шавкат Ғайбуллаевич – юридик фанлар доктори, доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Утемуратов Махмут Ажимуратович – юридик фанлар номзоди, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Сайдуллаев Шахзод Алиханович – юридик фанлар номзоди, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳакимов Комил Бахтиярович – юридик фанлар доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Юсупов Сардорбек Баходирович – юридик фанлар доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Амиров Зафар Актамович – юридик фанлар бўйича фалсафа доктори (PhD), Ўзбекистон Республикаси Судьялар олий кенгаши ҳузуридаги Судьялар олий мактаби;

Жўраев Шерзод Юлдашевич – юридик фанлар номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Бабаджанов Атабек Давронбекович – юридик фанлар номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Раҳматов Элёр Жумабоевич – юридик фанлар номзоди, Тошкент давлат юридик университети;

13.00.00-ПЕДАГОГИКА ФАНЛАРИ:

Хашимова Дильдархон Уринбоевна – педагогика фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Ибрагимова Гулнора Хавазматовна – педагогика фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Закирова Феруза Махмудовна – педагогика фанлари доктори, Тошкент ахборот технологиялари университети ҳузуридаги педагогик кадрларни қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш тармоқ маркази;

Тайланова Шоҳида Зайниевна – педагогика фанлари доктори, доцент.

19.00.00-ПСИХОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Каримова Василя Маманосировна – психология фанлари доктори, профессор, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети;

Ҳайитов Ойбек Эшбоевич – Жисмоний тарбия ва спорт бўйича мутахассисларни қайта тайёрлаш ва малакасини ошириш институти, психология фанлари доктори, профессор

Умарова Навбахор Шокировна – психология фанлари доктори, доцент, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети, Амалий психологияси кафедраси мудири;

Атабаева Наргис Батировна – психология фанлари доктори, доцент, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети;

Қодиров Обид Сафарович – психология фанлари доктори (PhD), Самарқанд вилоят ИИБ Тиббиёт бўлими психологик хизмат бошлиғи.

22.00.00-СОЦИОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Латипова Нодири Мухтаржановна – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон миллий университети кафедра мудири;

Сеитов Азамат Пўлатович – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон миллий университети;

Содиқова Шоҳида Мархабоевна – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон халқаро ислом академияси

23.00.00-СИЁСИЙ ФАНЛАР

Назаров Насриддин Атакулович – сиёсий фанлар доктори, фалсафа фанлари доктори, профессор, Тошкент архитектура қурилиш институти;

Бўтаев Усмонжон Хайруллаевич – сиёсий фанлар доктори, доцент, Ўзбекистон миллий университети кафедра мудири.

ОАК Рўйхати

Мазкур журнал Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Олий аттестация комиссияси Раёсатининг 2022 йил 30 ноябрдаги 327/5-сон қарори билан тарих, иқтисодиёт, фалсафа, филология, юридик ва педагогика фанлари бўйича илмий даражалар бўйича диссертациялар асосий натижаларини чоп этиш тавсия этилган илмий нашрлар рўйхати (Рўйхатга) киритилган.

Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари электрон журнали 1368-сонли гувоҳнома билан давлат рўйхатига олинган.
Муассис: “SCIENCEPROBLEMS TEAM” масъулияти чекланган жамият.

Таҳририят манзили:

Тошкент шаҳри, Яккасарой тумани, Кичик Бешёғоч кўчаси, 70/10-уй. Электрон манзил: scienceproblems.uz@gmail.com
Телеграм канал: https://t.me/scienceproblems_uz

МУНДАРИЖА

07.00.00 – ТАРИХ ФАНЛАРИ

<i>Шарипов Шоҳруз Фахриддин ўғли</i> ХОРИЖИЙ МАМЛАКАТЛАРДА ХУСУСИЙЛАШТИРИШ СИЁСАТИ ТАРИХИ	9-14
<i>Хо'jamuratov Umarjon Rustamovich</i> O'ZBEKISTONDA QISHLOQ XO'JALIGINI RIVOJLANISH BOSQICHLARI.....	15-22
<i>Raxmanov Zafar Odilovich, Aloxunov Alisher Axmadjonovich</i> FARG'ONA VODIYSI YODGORLIKLARIDA ANIQLANGAN TAMG'ALI SOPOL IDISHLAR.....	23-26
<i>Mirhakimova Feruza Xoldorjon qizi</i> МАНМУДХО'JA ВЕНБУДИЙ УY МУЗЕYI ТАРИХИ	27-31
<i>Жабборова Ойдина Ихтиёржон қизи</i> XX АСРНИНГ 20-30 ЙИЛЛАРИДА МАҲАЛЛИЙ ТАРАҚҚИЙПАРВАРЛАР ТОМОНИДАН ИҚТИДОРЛИ ЁШЛАРНИ ГЕРМАНИЯГА ЎҚИШГА ЮБОРИЛИШНИНГ ТАШКИЛ ҚИЛИНИШИ.....	32-35

08.00.00 – ИҚТИСОДИЁТ ФАНЛАРИ

<i>Эшов Мансур Пулатович, Насырходжаева Дилафруз Сабитхановна</i> ЯШИЛ ИҚТИСОДИЁТ КОНЦЕПЦИЯСИ ВА УНИНГ ШАКЛЛАНИШ ХУСУСИЯТЛАРИ	36-43
<i>Шадманов Эркин Шеркулович</i> МЕТОДОЛОГИЯ ОЦЕНКИ ВЛИЯНИЯ ДЕТЕРМИНАНТ ПРЯМЫХ ИНОСТРАННЫХ ИНВЕСТИЦИЙ НА ЭКОНОМИЧЕСКИЙ РОСТ	44-52
<i>Асатуллаев Хуршид Сунатуллаевич</i> ДАВЛАТ ФИСКАЛ (БЮДЖЕТ-СОЛИҚ) СИЁСАТИНИНГ ИҚТИСОДИЙ ЎСИШ ВА БАНДЛИККА ТАЪСИРИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ.....	53-60
<i>Кулибоев Азамат Шоназарович</i> ДАВЛАТ ТИББИЁТ ТАШКИЛОТЛАРИНИ БЮДЖЕТДАН МОЛИЯЛАШТИРИШ ЖАРАЁНИ ТАҲЛИЛИНИНГ НАЗАРИЙ-УСЛУБИЙ ЖИҲАТЛАРИ.....	61-68
<i>Razzaqova Durdon Adashboy qizi</i> IQTISODIYOTNI RAQAMLASHTIRISH SHAROITIDA BUXGALTERIYA DASTURINING AFZALLIKLARI VA KAMCHILIKLARI.....	69-76
<i>Muminova Elnorahon Abdulkarimovna, Uraimjonov Azizbek Raxmonjon o'g'li</i> YASHIL IQTISODIYOTGA O'TISHDA QAYTA TIKLANUVCHI ENERGIYA MANBALARINING O'RNI	77-86
<i>Эргашев Отамурод Тоштемурович</i> КИЧИК БИЗНЕСНИ МОЛИЯ-КРЕДИТ МЕХАНИЗМЛАРИ ОРҚАЛИ ҚўЛЛАБ-ҚУВВАТЛАШ Йўналишлари.....	87-93
<i>Matyoqubova Dilfuza Olimboyevna, Qobulov Ozodbek O'ktamboy og'li</i> MINTAQALARDA GLOBAL OZIQ-OVQAT XAVFSIZLIGI VA QISHLOQ XO'JALIGINI RIVOJLANTIRISHDA TADQIQOTNING O'RNI	94-97
<i>Isaqova Zebo Murodovna</i> DAVLAT BOSHQARUVI TIZIMINI RIVOJLANTIRISHDA LOYIHA BOSHQARUVI STANDARTLARI INTEGRATSIYASI.....	98-104
<i>Улашов Алибой Рашид ўғли</i> ҚОЗОҒИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ИҚТИСОДИЁТИНИ РИВОЖЛАНИШИДА МИНТАҚАВИЙ ТАФОВУТЛАРНИНГ ЎРНИ	105-113

<i>Матюсупов Бунёд</i> АҚЛИ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДАН ТУРИЗМ ДЕСТИНАЦИЯЛАРИ ВА ШАҲАРЛАРДА САМАРАЛИ ФОЙДАЛАНИШ	1114-123
<i>Мухитдинова Камола Алишеровна</i> ИҚТИСОДИЁТДА ИНВЕСТИЦИОН ФАОЛИЯТИ ВА УНИ БЕЛГИЛОВЧИ ОМИЛЛАР	124-131
<i>Ҳакимов Ҳакимжон</i> ДАВЛАТ ҚИММАТЛИ ҚОҒОЗЛАРИ БЎЙИЧА ДАРОМАДЛИЛИК ЭГРИ ЧИЗИҒИНИНГ ШАКЛЛАНИШ ХУСУСИЯТЛАРИ	132-141
<i>Achilova Ramziya A'zamovna</i> ISHCHI KUCHI VA UNING BANDLIGI	142-149
<i>Nasriddinova Dildora Shukrullayevna</i> OLIY TA'LIM XIZMATLARI BOZORIDA MARKETING TADQIQOTLARINI TAKOMILLASHTIRISH VA MODELLARINI YARATISH	150-157
09.00.00 - ФАЛСАФА ФАНЛАРИ	
<i>Хайридинов Аббосхон Анварович</i> YOSHLAR ORASIDA MAFKURAVIY TAHDIDLARNI OLDINI OLIHDA HUQUQ TARTIBOT ORGANLARINING VAZIFALARI	158-162
<i>Jurayev Alisher Tulqinboyevich</i> TA'LIMGA OID DAVLAT SIYOSATINI AMALGA OSHIRISHDA ZAMONAVIY YONDASHUVLARNING IJTIMOY AHAMIYATI	163-170
<i>Бекбаев Рауф Рустамович</i> ТРАДИЦИОНАЛИЗМ В ФИЛОСОФИИ КОНФУЦИАНСТВА.....	171-176
<i>Qayumova Aziza Toshmuradovna</i> IBN XALDUNNING SOSIOLOGIK QARASHLARINI O'RGANISHNING METODOLOGIK JIHATLARI.....	177-183
<i>Shokirov Mubin Rustamovich</i> MILLIY O'ZLIKNI ANGLASHDA TARIXIY TAFAKKUR MADANIYATINING O'RNI VA AHAMIYATI.....	184-188
<i>Нуруллаева Зулхумор Сидаматовна</i> МАҚОМ САНЪАТИ БАДИИЙ-ЭСТЕТИК ХУСУСИЯТЛАРИНИНГ ФАЛСАФИЙ ТАҲЛИЛИ	189-193
<i>Наврўзова Гулчеҳра Нигматовна</i> “ҲУШ ДАР ДАМ” МОҲИЯТИ: МЕТАФИЗИК ТАҲЛИЛ	194-199
<i>O'razov Bobir Baxtiyorovich</i> IJTIMOIY DAVLATNING NAZARIY VA METODOLOGIK ASOSLARI: VUJUDGA KELISH SHARTLARI, BELGILARI VA FUNKSIYALARI	200-204
10.00.00 - ФИЛОЛОГИЯ ФАНЛАРИ	
<i>Xolmatova Malika Ibadullayevna</i> AD'JEKTIVLI IDIOMALAR: QO'LLANILISHI, KELIB CHIQISHI VA MADANIY AHAMIYATI TAHLILI.....	205-209

<i>Olga Filippova</i> CLUSTER IMPLEMENTATION OF FUNCTIONS OF REDUNDANCY MEANS.....	210-222
<i>Эргашева Асаль Эркиновна</i> СПЕЦИФИКА РИТМИЧЕСКОЙ ОРГАНИЗАЦИИ ПРОЗЫ МАРИНЫ ЦВЕТАЕВОЙ	223-226
<i>Xaitova Gulhayo Tovasharovna</i> TILSHUNOSLIKDA “YAQIN – UZOQ” OPPOZITSIYASINING CHOG‘ISHTIRMA TADQIQI MASALASI (ingliz va o‘zbek tillari misolida)	227-231
<i>Rustamova Dilrabo</i> ATAMALAR LUG‘ATIDA LUG‘AT MAQOLASINING TUZILISHI.....	232-241
<i>Кдырбаева Бахытгуль Кеунимжаевна</i> ПАРНЫЕ СЛОВА В КАРАКАЛПАКСКОМ ЯЗЫКЕ: ОБЗОР ОСНОВНОЙ ЛИТЕРАТУРЫ.....	242-248
<i>Fayziyeva Aziza Anvarovna, Sadirova Sitara Sobirovna</i> TARJIMA MUAMMOLARINI YECHISH STRATEGIYALARI	249-253
<i>Alaudinova Dilnoza Rustam qizi</i> FRAZEOLOGIK (TURG‘UN) BIRIKMALAR VA ULARNI TARJIMA QILISH USULLARI	254-260
<i>Erdonova Muxlisa Hoshim qizi</i> ORNITONIM KOMPONENTLI MAQOLLARNING LINGVISTIK TADQIQI.....	261-265
12.00.00 – ЮРИДИК ФАНЛАР	
<i>Zaripov Mirzali Miraliyevich</i> KORRUPTSIYA MUAMMOLARINING SABABLARI VA YECHIMLARI	266-270
13.00.00 – ПЕДАГОГИКА ФАНЛАРИ	
<i>Yuldashev Mengali Ziyaduloyevich</i> BOSHLANG‘ICH SINIF O‘QITUVCHILARIDA MUSTAQIL ISHLASH KOMPITENSIYALARINI RIVOJLANTIRISH.....	271-276
<i>Yarkinay Nurumbekova Anarmatovna</i> INNOVATSION YONDASHUV ASOSIDA MURABBIYLIK KOMPETENSIYASINI SHAKLLANTIRISH PEDAGOGIK ZARURAT.....	277-284
<i>Sadullayev Dilmurod Baxtiyor o‘g‘li</i> INNOVATSIYA BOSHQARUV ASOSIDA BOSHQARUV XODRLARINI TAYYORLASH SIFATINI OSHIRISH OMILLARI	285-290
<i>Xudayqulova Zarifa Ummatqulovna</i> BO‘LAJAK PEDAGOGLARNI AKSIOLOGIK YONDASHUVLAR ASOSIDA MA‘NAVIY-MA‘RIFIY FAOLIYATGA TAYYORLASH IMKONIYATLARINI TAKOMILLASHTIRISH	291-301
<i>Бекчанова Солиха Давлатназаровна</i> ТИББИЁТ ОЛИЙ ТАЛИМ МУАССАСАЛАРИ ТАЛАБАЛАРИДА ДИВЕРГЕНТ ТАФАККУРНИ РИВИЖОЛАНТИРИШНИНГ ПЕДАГОГИК ИМКONIЯТЛАРИ	302-307
<i>Xasanova Gulsanam Xusanovna</i> MAGISTRATURA TALABALARING TASHKILY-BOSHQARUV KOMPETENSIYALARINI RIVOJLANTIRISHNING PEDAGOGIK MODEL I	308-314
<i>Allanazarov Qo‘ldosh Olimovich</i> TALABALARNING TANLAGAN KASBIY FAOLIYATI VA IJODIY QOBILIYATLARINI INTERFAOL METODLAR ORQALI RIVOJLANTIRISH	315-319

<i>Umarov Nurbek Irkinovich</i> KVEST TEXNOLOGIYASINI TA'LIM JARAYONIDA QO'LLASH ASOSLARI	320-324
<i>Буранова Мадина Уктамовна</i> ОСОБЕННОСТИ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ТРАДИЦИОННОГО И НЕТРАДИЦИОННОГО ВИДОВ ЧТЕНИЯ В УЧЕБНОМ ПРОЦЕССЕ	325-330
<i>Зияева Хушнудабону Илхомжон кизи</i> ПУТИ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ ТЕХНОЛОГИЙ ФОРМИРОВАНИЯ РЕЧЕВЫХ НАВЫКОВ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ РУССКОГО ЯЗЫКА	331-339
<i>Toshpulatova Dilraboixon Sobirjonovna</i> BIOLOGIYA FANINI O'QITISH JARAYONIDA O'QUVCHILARNING KREATIV QOBILIYATLARINI RIVOJLANTIRISH	340-346
<i>Madaminova Nargiza Zuxridinovna</i> YOSHLAR MA'NAVIY MADANIYATINI YUKSALTIRISHDA IJTIMOIY FANLARNING AHAMIYATI	347-351
<i>Shomurzayeva Nasiba Xoshimovna</i> PIYODA YURISH SAYOHATLARNI TALABALAR O'RTASIDA OMMALASHTIRISH	352-356
<i>Xoliyorov Murod Shavkatovich</i> O'QUVCHI YOSHLARDA IJTIMOIY MOTIVLARNI SHAKLLANTIRISHNING PEDAGOGIK SHARTLARI.....	357-362
<i>Хамроқулова Дилнавоз</i> БОЛАЛАРДА ТАБИАТГА ДОИР ТАСАВВУР ВА ТУШУНЧАЛАРНИ ШАКЛЛАНИШИ....	363-366
<i>Tursunova Shaxzoda Baxromovna</i> TEXNOLOGIYA TA'LIMI O'QITUVCHILARINING IJODKORLIK QOBILIYATI VA BOSHQARUV MAHORATINI RIVOJLANTIRISHNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLAR.....	367-373
<i>Usmonov Abdurashid Norbo'tayevich</i> O'QUVCHILARDA DEVIANT XULQ SHAKLLARINING NAMOYON BO'LISHI VA TAHLILI	374-380
<i>Ўтанов Ўткир</i> ЎЗБЕКИСТОНДА ЎҚИТУВЧИ МАЪНАВИЙ ҚИЁФАСИНИ РИВОЖЛАНТИРИШНИНГ КОНЦЕПТУАЛ АСОСЛАРИ	381-387
<i>Kuchkarov Bahodir Tashmurodovich</i> BO'LAJAK HARBIY OFITSERLARDA UMUMMADANIY KOMPETENTLIKNI SHAKLLANTIRISHNING PEDAGOGIK-PSIXOLOGIK OMILLARI	388-392

Fayziyeva Aziza Anvarovna

Buxoro davlat universiteti
filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sadirova Sitora Sobirovna

BUXDU qiyosiy tilshunoslik yo'nalishi magistranti

TARJIMA MUAMMOLARINI YECHISH STRATEGIYALARI

Annotatsiya. Ushbu maqolaning o'rganish maqsadi tarjima jarayonida yuzaga keladigan muammolarni aniqlash, ushbu muammolarni hal qilishda samarali yordam beradigan strategiyalarni tanishtirish, tarjima muammolarini batafsil yoritish va ularga kerakli yechim taklif qilish. Kerakli natijalarni qo'lga kiritishda analitik tavsiflovchi yondashuvlardan foydalaniladi. So'rovnoma natijalariga ko'ra tarjimonlar quyidagi muammolarga duch kelishadi: tillar o'rtasidagi Grammatik kategoriyalar, lingvistik, leksik birliklardagi farqlar.

Kalit so'zlar: idioma, tarjima muammolari, leksik birliklar, transliteratsiya. Naturalizatsiya, kontekst, konvensiya.

Fayziyeva Aziza Anvarovna

Bukhara State University
Doctor of Philosophy in Philology (PhD)

Sadirova Sitora Sobirovna

Master's student in comparative
linguistics at Bukhara State University

STRATEGIES FOR SOLVING TRANSLATION PROBLEMS

Abstract. The purpose of this article is to identify problems that arise during the translation process, present strategies that effectively help solve these problems, highlight translation problems in detail and suggest the necessary ways to solve them. Analytical descriptive approaches are used to obtain the desired results. According to the survey results, translators face the following problems: differences in grammatical categories, linguistic and lexical units between languages.

Key words: idiom, translation problems, lexical units, transliteration. Naturalization, context, convention.

Файзиева Азиза Анваровна

Бухарский государственный университет
Доктор философии в филологии (PhD)

Садирова Ситора Собировна

Магистрант направления
сравнительного языкознания БУХДУ

СТРАТЕГИИ РЕШЕНИЯ ПРОБЛЕМ ПЕРЕВОДА

Аннотация. Цель данной статьи – выявить проблемы, возникающие в процессе перевода, представить стратегии, которые эффективно помогают в решении этих проблем, подробно осветить проблемы перевода и предложить необходимые пути их решения. Для получения желаемых результатов

используются аналитические описательные подходы. По результатам опроса, переводчики сталкиваются со следующими проблемами: различия в грамматических категориях, языковых и лексических единицах между языками.

Ключевые слова: идиома, проблемы перевода, лексические единицы, транслитерация. Натурализация, контекст, условность.

DOI: <https://doi.org/10.47390/SPR1342V3SI9Y2023N36>

Kirish. Tarjima odamlarga kundalik hayot uchun zarur bo'lgan g'oyalar va tushunchalar bilan almashinishga yordam beradi. Binobarin, tarjima matni asl nusxa ga aynan yaqin bir nusxasi bo'lib, uni hech qanday o'zgartirishlarsiz bir xil ta'sirga ega bo'ladigan darajada san'at durdonalarini tarjima qiladigan malakali tarjimonlarning o'rni beqiyos. Tarjimonning asosiy vazifalaridan biri o'z ona tiliga tarjima qilmoqchi bo'lgan har qanday fanning ilmiy yangiliklaridagi so'zlarni Mohirona tanlashidir. Tarjima qilish davomida yuzaga keladigan muammolar, shu jumladan kontekstni va ikki til grammatikasi qoidalarini, ularning yozilishdagi farqlarini va idiomalarini hisobga olish kerak. Tarjima faoliyatida Keng tarqalgan noto'g'ri tushuncha borki: har qanday ikki til o'rtasida oddiy so'zma-so'z ekvivalentlar mavjud va shuning uchun tarjima oddiy mexanik jarayondir. To'g'ridan-to'g'ri tarjimada kontekst, grammatika, konvensiyalar yoki idiomalar hisobga olinmaydi. Tarjima to'g'ri va mumkin bo'lgan yechimlarni talab qiladigan turli xil muammolar qatori sifatida qaraladi.

Adabiyotlar sharhi. Tarjima bu - matnni bir tildan ikkinchi tilga aylantirish. Demak, tarjima shunchaki o'zgaritirish bo'libgina qolmay, balki matnning ko'plab elementlarini transformatsiyalashdir. Tarjimashunoslik yoki tarjima nazariyasi turli xalqlarga turli xil tushunchalarni anglatadi. 1980-yildan boshlab tarjimashunoslikka e'tibor ancha o'zgardi. Tarjima, boshqa til aspektlari kabi, ma'no yaratishni o'z ichiga oladi. So'z shakllanishiga alohida e'tibor qaratish lozim. Lingvistik iboralar - matnlardagi shakllar yoki so'zlar - hech qanday ma'noga ega emas. Ma'no yaratish muhim jarayon bo'lib, lisoniy iboralarni, o'ziga xos belgilarni anglash jarayoni bildiradi va bu jarayonda faol protsesslar ishtirok etadi. Tarjimonlik dunyodagi eng qadimgi kasblardan biri bo'lib, minglab qo'lyozmalar Misr, Iroq, Suriya va Turkiyada qazilgan yoki topilgan.

Tadqiqot metodologiyasi. Tarjimashunoslik fanining tarixi uzun. 20-asrgacha, va unda keyingi yillarda tarjimashunoslikning diqqat markazi tom manoda tor lingvistik va asosan manbaga asoslangan yondashuvlardan uzoqlashdi. Shubhasiz, tarjimashunoslik tilshunoslikdan alohida mustaqil fanga aylandi. Hermannning fikriga asosan 60-yillarda tavsifiy va tizimli tarjima istiqbollari vujudga keldi, 70-yillarda rivojlandi, 80-yillarda kengaydi va nihoyat. 90-yillarda mustahkamlangan, kengaytirilgan va qayta ishlab chiqilgan. Tarjima ta'limiga oid beshta yondashuv mavjud: lingvistik yondashuv, matnli yondashuv, kommunikativ, sotsial-madaniy yondashuv, falsafiy-germenevtik yondashuv. Kommunikativ va ijtimoiy-madaniy yondashuv tavsifiy tarafdin o'rganiladi. Ushbu yondashuvning o'zi esa to'rtta kichik toifa yoki aspektlarga bo'lingan. Tarjimashunoslikka ko'plab urinishlar qilingan. Shu bois tarjimashunoslikka oid asarlarni umumiy tushunarli, o'rtacha ilmiy tilida yozishga takliflar bo'lgan. Tarjimaning turli nazariyalarini solishtirish yoki fanlararo analiz qilish imkoniyatlarini bo'lgan vaziyatni yaratishga urinishlar bo'ldi. Tarjimaning ayrim kontseptualizatsiyalarini fanlararo tarjimashunoslikda qo'llash maqsadga muvofiqdir. Tarjimalar bir nechta usullardan foydalanish mumkin: induktiv rejimning kontseptsiyasi tarmoq yoki prototip atamalari bilan bog'liq intuitiv ravishda to'plangan tarixiy atamalarga asoslanishi mumkin; bunday

yondashuvlar oxir-oqibat na to'g'ri, na noto'g'ri xulosalarga olib kelishi mumkin. Tarjimashunoslikning alohida fan sifatida rivojlanishi 1980-yillarning muvaffaqiyatidir. Bu dunyoning ko'p nuqtalarida rivojlangan va 21-asr oxiriga qadar rivojlanishda davom etishi aniq. Tarjimashunoslik turli sohalar bilan jumladan, tilshunoslik bilan birlashadi. "Idioma" atamasi tarjimada muammo tug'dirishi mumkin, chunki ikkinchi til va tarjima qoidalari to'plami, hech bir idiomani ikkinchi tilga qoniqarli tarzda tarjima qilib bo'lmaydi. Lug'atlarga Qabul qilingan standartlar mavjud ammo lug'at va qoidalar to'plamiga nisbatan ba'zi iboralarning qoniqarli tarjimasini mos kelmasligi mumkin. Tarjima muammolari ikki til o'rtasida so'z darajasidagi ekvivalentlikning yo'qligidan ham kelib chiqishi mumkin. Tarjimadagi asosiy qiyinchiliklar grammatik emas, balki leksik bo'lishi mumkin, ya'ni. so'zlar, iboralar yoki idiomalar to'plami. Quyidagilar har qanday tarjimada tez-tez uchraydigan qiyinchiliklardir: Fonologik, morfologik, leksik, sintaktik va semantik xususiyatlari bilan mutlaqo bir xil bo'lgan ikkita til mavjud emas. Tarjima muammolarini to'rtta asosiy muammoga bo'lish mumkin: 1-Pragmatik tarjima muammolari: Bular o'ziga xos tarjima vaziyatidan kelib chiqadi, uning manba tili va ikkinchi tilni qabul qiluvchilari, manba tilda so'zlovchisi o'rtasidagi o'ziga xos kontrastli holatdir. 2. Madaniy tarjima muammolari: Bu madaniyatning o'ziga xos odatlari, qarashlari, me'yorlari va konventsionalari og'zaki va boshqa xatti-harakatlardagi farqlarning natijasidir.

3-Tarjimaning lingvistik muammolari: matnlarida ikki til o'rtasidagi strukturaviy farqlar. 4-Matnni tarjima qilish muammosi. Muammo shundaki, aksariyat hollarda bu tadqiqotlar ekvivalent tarjimalar o'xshash tushunchalarni qay darajada ifodalashini tekshirmaydi. Yapon madaniyatida (amae) kabi noyob hissiy atamalar mavjud bo'lib, ko'p tillarda ekvivalent tarjimalar mavjud emas. Stilistik muammo asl tarjima tilidagi so'zning yangi tilda mavjud bo'lmagan holati bo'lishi mumkin. Bunday vaziyatlarda g'aliz tarjima sifatida qabul qilish ehtimoli har doim mavjud. Siz so'z manosini boshqa yo'l bilan yetkazishga harakat qilishingiz mumkin - masalan, unga bilvosita ishora qilish yoki to'g'ridan-to'g'ri dialogni tarjima qilish orqali - lekin ba'zida siz o'sha parchani tashlab qo'yishingizga to'g'ri keladi. Fransuz tarjima nazariyotchisi Daniel Guadek (2002) uzoq vaqt oldin tarjima muammolari biror narsani tarjima qilishdan oldin iloji boricha ko'proq ma'lumot olish orqali hal qilinadi degan fikrni aytib o'tgan edi. Guadek bu mulohazasi bilan shunday demoqchi: asosiy etiborni tarjimadan oldingi turli bosqichlarga qaratish muhimroq, bu esa har xil tarjima variantlarini yuzaga kelishi muammolar xavfni boshqarishning samarali usuli. Aytish kerakki, tarjimaning murakkabligi va muammolari tarjimonlarga qiyinchilik tug'dirmoqda:

Tahlil va natijalar. Nutq muammolari: Tarjimaning pirovard maqsadi ma'noni saqlab qolishdir. Shu nuqtai nazardan, matn chegaralarida turli belgilarning semiotik o'zaro ta'siri mavjud bo'lib, bu gapning eng yaxshi o'zlashtirilishi uchun birinchi darajali ahamiyatga ega deb hisoblanadi. Bu o'zaro ta'sir, Hatim va Meyson (1997: 223) ga ko'ra, kontekst munosabatlarini tartibga soluvchi kontekstni tahlil qilishga yo'l ochadi. Idiomalar: yuqorida ta'kidlanganidek tarjimada anchagina muammo yaratadilar, chunki idioma qotgan birlik. Leksik element birikmasi: Boshqa so'zlar bilan muloqot qilishga intiladi. Transliteratsiya: birinchi til imlosi va talaffuzi ikkinchi tilga aylantiriladigan so'z darajasida naturalizatsiyani o'z ichiga oladi. Madaniyatga oid masalalar: Tarjima muammolari va qiyinchiliklarining aksariyati lingvistik farqlardan ko'ra, til juftliklari o'rtasidagi madaniy farqlar bilan bog'liq. Texnik muammolar: Tashqi omillar va ona tilisi bo'lmaganlarning tushunish qobiliyati. Tarjima generativ va

reduktiv ko'nikmalarni birlashtirgan muammoni hal qilish faoliyati sifatida tavsiflanishi mumkin. Ba'zi hollarda bir nechta variant tanlanishi va bir nechta turli tarjimalar taklif qilinishi mumkin. Biroq, maksimalning ifodalanishini qiyinlashtiradi va tarjima shaklini g'aliz qilishi mumkin. Asosiy variantlardan tashqari bitta variant mavjud, natija tarjima bo'lishi mumkin, ammo, aniq aytganda, tarjima muammosini hal qilmaydi. G'azala (1995) ko'ra, tarjima muammolari:

- Fonologik muammo: Bu muammolar tovushlar bilan bog'liq. - Leksik muammolar: Ushbu muammolar so'zlarning ma'nosini noto'g'ri tushunish tufayli yuzaga keladi. Tarjima jarayonida duch kelishi mumkin bo'lgan leksik muammolarni quyidagicha tasniflash mumkin: to'g'ridan-to'g'ri ma'no, sinonimlar, ko'p ma'noli so'zlar, iboralar, idiomalar, maqollar, metaforalar, texnik atamalar va o'ziga xos nomlar. - Stilistik muammolar: Bu masalalar uslub bilan bog'liq, chunki u ma'noning bir qismi bo'lib, so'zlar va grammatikaga ta'sir qiladi. Tarjimashunoslikning asosiy vazifalari muayyan muammolarni hal qilishga yordam berishdan iborat bo'lishi kerak. Bu fanlararo modelni taqdim etishi mumkin, unda muammoning ta'rifi oldin va ularni hal qilish uchun ishlatilishi mumkin bo'lgan intizomni belgilaydi. Tarjima, texnologik inqilob bilan bog'liq boshqa har qanday mavzu kabi, muammo va yechimlarni keltirib chiqaradigan vositalar kabi muammolar ustida ishlashga harakat qiladi. Biroq, tarjimashunoslikdan tashqarida yuzaga keladigan ijtimoiy muammolarni takidlab o'tish lozim. Tarjima harakati: Tarjimonlar muammolarni hal qilish uchun turli metodlardan foydalanadilar. Bu harakatlar turli shakllarda bo'ladi va turli yo'llar bilan olib borilishi mumkin. Tarjima jarayoni: Tarjima jarayonida tarjimon turli usullardan foydalanadi. Vinani va Darbelne nazariyalari: Ilk tarjima nazariyotchilari bu usullarni farqlash uchun hech qanday aniq atamalardan foydalanmagan. Biroq, kanadalik mualliflar Vinay va Darbelnet fransuz va ingliz gemostatik agentlarini taqqoslash asosida usullar ro'yxatini yaratdilar va nomladilar. Ro'yxat yetti usulni o'z ichiga oladi. Hozircha quyida ikkita usuldan iborat modelni taqdim etadi: to'g'ridan-to'g'ri va bilvosita tarjima. Kolchak va Elkan (2002:4) alohida so'zlarni tuzatish masalalarini hal qilish uch bosqichni o'z ichiga olishini ta'kidlaydi. Birinchidan, so'z qayerda noto'g'ri tarjima qilinganligini aniqlash lozim. Ikkinchi bosqich - so'zning to'g'ri tarjimasini aniqlash. Nihoyat, noto'g'ri tarjima va mos keladigan to'g'ri tarjimani hisobga olgan holda, uchinchi qadam - yangi jumlagi tuzatishlar kiritish. Amer (2003: 8) ko'plab tarjima usullari mavjudligini aytadi: 1-so'zma-so'z tarjima: bunda so'zlar alohida tarjima qilinadi. 2-so'zma-so'z tarjima: bunda grammatik konstruksiyalari ona tilidagi eng yaqin ekvivalentiga aylantiriladi. 3. Aniq tarjima: Asl nusxaning aniq kontekstual ma'nosini bildiradi. 4-Semantik tarjima: u matnining estetik qiymatini ko'proq hisobga oladi 5-Moslashish: Bu she'rlar, mavzular va personajlar uchun qo'llaniladigan eng erkin tarjima shaklidir.

O'zbek tilini biladigan universitet talabalari o'rtasida o'tkazilgan so'rovnomanini tahlil qilish natijalariga ko'ra quyidagi natijaga erishish mumkin: 1-Tarjima muammosini hal qilish strategiyasi avtomatik tarjimasini ekvivalentlaridan qochishdir. 2-Talabalar ekvivalentlik topishni qiyin 3. Quyidagi tarjima jarayoni muammolarni uch bosqichda hal qilishga yordam beradi: tarjimadan oldingi, tarjimadan keyingi va tarjima. 4-Talabalar strategiyani hisobga olmaydilar va bu muammolarni keltirib chiqaradi. 5 Tarjima jarayoniga qarab, bu muammolarning nazariy va amaliy yechimlari mavjud.

Xulosa. Tarjima qilishdagi muammolar, jumladan, kontekst, ikki tilning grammatik qoidalari, imlo qoidalari va idiomalarni hisobga olish kerak. Keng tarqalgan noto'g'ri tushuncha

shundan iboratki, har qanday ikki til o'rtasida oddiy so'zma-so'z tarjima mavjud va tarjima oddiy mexanik jarayondir. To'g'ridan-to'g'ri tarjimada kontekst, grammatika, konvensiyalar yoki idiomalar hisobga olinmaydi. Talabalar lingvistik, grammatik, ekspressiv, lingvistik, idiomatik, ekvivalent, strukturaviy qiyinchiliklar kabi ko'plab muammolarga duch kelishadi. Ushbu muammolar ikki til va ular o'rtasidagi farqlar, tarjima strategiyasining yo'qligi tufayli tarjima muammolari tufayli yuzaga keladi.

Adabiyotlar/Литература/ References:

1. Neubert A. Semiotic aspects of the training of interpreters and translators. Volume 8 | May, 2022 ISSN: 2795-7365
2. "Linguistische Arbeitsberichte", 2. Leipzig, 1970.- p.41-45.
3. Neubert A. Semiotic aspects of the training of interpreters and translators. "Linguistische Arbeitsberichte", 2. -Leipzig, 1970.- 238p.
4. Somerset, W. (2001). Maugham. Theater. Moscow: Manager, 61-72.
5. Nida E. Science of translation. "Language", vol.45, No3. 1969. – 180p.
6. The sheets are cracked loose. (1982). Moscow: Russian language, 366.
7. Nida E., C. Taber. The theory and practice of translation. -Leiden, 1969.- 205p.
8. Catford J. A linguistics theory of translation. Oxford, 1965.-556p.
9. Catford J. A linguistics theory of translation. Oxford, 1965.-556p.
10. Maugham, U. S. (2001). Theater. Moscow: Eskimo-press, 62.
11. Tukhtasinov, I. M. (2017). Discursive approach in the training of translators, Mat. International scientific and creative forum "Youth in science and culture of the XXI century". Chelyabinsk: Chelyabinsk State Institute of Culture., 229-231.

SCIENCEPROBLEMS.UZ

ИЖТИМОЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ ДОЛЗАРБ МУАММОЛАРИ

№ 5/9 (3) – 2023

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари электрон журнали 2020 йил 6 август куни 1368-сонли гувоҳнома билан давлат рўйхатига олинган.

Муассис: "SCIENCEPROBLEMS TEAM"
масъулияти чекланган жамияти

Таҳририят манзили:

100070. Тошкент шаҳри, Яккасарой тумани, Кичик Бешёғоч кўчаси, 70/10-уй. Электрон манзил:

scienceproblems.uz@gmail.com

Боғланиш учун телефонлар:

(99) 602-09-84 (telegram).